

OBSAH

ÚVOD	5
1. PODÍL OKA	9
I. ZRAKOVÉ ÚKONY	10
I.1 Oko a zrakový systém	10
I.1.1 <i>Optické proměny</i>	10
I.1.2 <i>Chemické proměny</i>	12
I.1.3 <i>Nervové proměny</i>	13
I.2 Základní prvky vnímání: co vnímáme?	14
I.2.1 <i>Intenzita světla: vnímání světlosti</i>	14
I.2.2 <i>Vlnová délka světla: vnímání barvy</i>	17
I.2.3 <i>Prostorové šíření světla: viditelné okraje</i>	19
I.2.4 <i>Kontrast: interakce mezi světlostí a okraji</i>	22
I.3 Oko a čas	24
I.3.1 <i>Žměny světelných jevů v čase</i>	24
I.3.2 <i>Oční pohyby</i>	26
I.3.3 <i>Časové faktory vnímání</i>	27
II. OD VIDITELNÉHO KE ZRAKOVÉMU	30
II.1 Vnímání prostoru	30
II.1.1 <i>Žkousání vnímání prostoru</i>	30
II.1.2 <i>Konstantnost vnímání</i>	31
II.1.3 <i>Monokulární geometrie</i>	32
II.1.4 <i>Dynamické indicie hloubky</i>	37
II.1.5 <i>Binokulární indicie</i>	39
II.2 Vnímání pohybu	41
II.2.1 <i>Modely vnímání pohybu</i>	41
II.2.2 <i>Skutečný a zdánlivý pohyb</i>	44
II.2.3 <i>Případ filmu</i>	45
II.3 Základní přístupy k vizuálnímu vnímání	46
II.3.1 <i>Analytický přístup</i>	47
II.3.2 <i>Syntetický přístup</i>	49
II.3.3 <i>Který přístup je lepší?</i>	51

III. OD ZRAKOVÉHO K IMAGINÁRNÍMU	53
III.1 Oko a pohled	54
III.1.1 Vizuální pozornost	54
III.1.2 Vizuální hledání	55
III.2 Vnímání obrazů	57
III.2.1 Dvojitá skutečnost obrazů	57
III.2.2 Princip nejvyšší pravděpodobnosti	61
III.2.3 Základní iluze	63
III.2.4 Vnímání formy	64
III.3 Závěr: oko a obraz	70
Bibliografie	71
2. PODÍL POZOROVATELE	73
I. OBRAZ A JEHO POZOROVATEL	73
I.1 Proč pozorujeme obraz?	74
I.1.1 Vztah obrazu ke skutečnosti	74
I.1.2 Funkce obrazu	75
I.1.3 „Rozpoznávání“ a „upamatování“	76
I.2 Pozorovatel vytváří obraz, obraz vytváří pozorovatele	77
I.2.1 „Rozpoznávání“	77
I.2.2 „Upamatování“	79
I.2.3 „Role pozorovatele“	82
I.2.4 Obraz působí na pozorovatele	86
I.3 Obraz a divák jsou si podobní	89
I.3.1 Myšlenky Gestalttheorie: Arnheim	89
I.3.2 Předlogické myšlení, organičnost, vytržení: Ejzenštejn	90
I.3.3 Generativní teorie obrazu	92
I.4 Prozatímní závěr	92
II. ILUZE ZOBRAZENÍ	93
II.1 Iluze a podmínky jejího vzniku	93
II.1.1 Psychofyzilogický základ	93
II.1.2 Sociokulturní základ	95
II.1.3 Dokonalá a částečná iluze	95
II.1.4 Příklad klenby v kostele San Ignazio	96

II.2 Iluze a zobrazení	98
II.2.1 Iluze, zdvojení, simulakrum	98
II.2.2 Pojem zobrazení: iluze uvnitř zobrazení.....	99
II.2.3 Čas v zobrazení	102
II.3 Psychický odstup a věrohodnost	105
II.3.1 Psychický odstup	105
II.3.2 Pocit skutečnosti ve filmu	107
II.3.3 Dojem skutečnosti, dojem skutečného světa.....	108
II.3.4 Vědění a víra	109
III. POZOROVATEL JAKO TOUŽÍCÍ SUBJEKT	112
III.1 Obraz a psychoanalýza	112
III.1.1 Umění jako příznak	113
III.1.2 Nevědomí a obraz	115
III.1.3 Obraz a imaginárno.....	117
III.2 Obraz jako zdroj afektů	119
III.2.1 Pojem afektu.....	119
III.2.2 Příklad afektivní účasti: <i>Einfühlung</i>	119
III.2.3 Emoce	121
III.3 Divákovy pudy a obraz	122
III.3.1 Pud	122
III.3.2 Pohled a zírací pudy.....	123
III.3.3 Pohlavní odlišnost a <i>skoptoflie</i>	125
III.3.4 Slast z obrazu	126
III.3.5 Obraz jako fetiš	127
IV. ZÁVĚR: ANTROPOLOGIE POZOROVATELE ...	129
Bibliografie	131
3. PODÍL DISPOZITIVU	134
I. PROSTOROVÁ DIMENZE DISPOZITIVU	134
1.1 Tvárný prostor a divácký prostor	134
I.1.1 Konkrétní a abstraktní prostor	135
I.1.2 Způsoby vidění	136
I.1.3 Velikost obrazu	138
I.1.4 Příklad detailního záběru	140

I.2 Rám	143
I.2.1 <i>Konkrétní a abstraktní rám</i>	143
I.2.2 <i>Funkce rámu</i>	144
I.2.3 <i>Centrování a decentrování</i>	147
I.3 Rámec a hledisko obrazu	149
I.3.1 <i>Žrková pyramida</i>	149
I.3.2 <i>Rámec</i>	151
I.3.3 <i>Hledisko</i>	155
I.3.4 <i>Posunutý rámec</i>	157
II. ČASOVÁ DIMENZE DISPOZITIVU	159
II.1 Obraz v čase, čas v obrazu	159
II.1.1 <i>Malá časová typologie obrazů</i>	159
II.1.2 <i>Čas pozorovatele a čas obrazu</i>	161
II.2 Implicitní čas	162
II.2.1 <i>Arché a předpokládané vědění</i>	162
II.2.2 <i>Fotografie, stopa, index</i>	164
II.2.3 <i>Film, sekvence, střih</i>	167
II.3 Temporalizovaný obraz	170
II.3.1 <i>Filmový obraz a videozáznam</i>	170
II.3.2 <i>Filmová situace</i>	172
II.3.3 <i>Obraz-pohyb, obraz-čas</i>	174
III. DISPOZITIV, TECHNIKA A IDEOLOGIE	175
III.1 Nosič obrazu: tisk versus projekce	175
III.1.1 <i>Dva dispozitivy?</i>	175
III.1.2 <i>Neprůhledný obraz a světelný obraz</i>	176
III.2 Technická determinace	178
III.2.1 <i>Těchika a technologie</i>	178
III.2.2 <i>Automatický obraz</i>	179
III.2.3 <i>„Technika a ideologie“</i>	182
III.3 Dispozitiv jako psychologická a sociální mašinérie.....	185
III.3.1 <i>Sociologické účinky</i>	185
III.3.2 <i>Subjektivní účinky</i>	189
III.3.3 <i>Ideologické účinky</i>	190
IV. ZÁVĚR: DISPOZITIV A DĚJINY.....	193
Bibliografie.....	194

4. PODÍL OBRAZU	197
I. ANALOGIE	197
I.1 Hranice analogie	198
I.1.1 <i>Analogie: konvence nebo skutečnost?</i>	198
I.1.2 <i>Analogie a mimésis</i>	200
I.1.3 <i>Analogie a reference</i>	201
I.2 Indexy a stupně analogie	203
I.2.1 <i>Analogie jako konstrukce</i>	203
I.2.2 <i>Analogické indicie</i>	204
I.3 Znovu realismus	208
I.3.1 <i>Realismus a přesnost</i>	208
I.3.2 <i>Realismus, styl, ideologie</i>	210
II. ZOBRAZENÝ PROSTOR	213
II.1 Perspektiva	214
II.1.1 <i>Perspektivní geometrie</i>	214
II.1.2 <i>Perspektiva jako „symbolická forma“</i>	215
II.1.3 <i>Diskuse o perspektivě</i>	218
II.2 Plocha a hloubka	220
II.2.1 <i>Otevřený a zavřený prostor</i>	220
II.2.2 <i>Žáběr a rámeček</i>	223
II.2.3 <i>Hloubka záběru</i>	225
II.3 Od záběru ke scéně	226
II.3.1 <i>Mimo záběr</i>	226
II.3.2 <i>Scéna a režie</i>	229
II.3.3 <i>Scénografie</i>	231
III. ZOBRAZENÝ ČAS	233
III.1 Pojem okamžiku	233
III.1.1 <i>„Výstižný okamžik“</i>	233
III.1.2 <i>„Libovolný okamžik“</i>	235
III.1.3 <i>„Obraz-pohyb“</i>	237
III.2 Syntetizovaný čas	237
III.2.1 <i>Střih a koláž</i>	237
III.2.2 <i>Posloupnost a interval</i>	240
III.2.3 <i>Obraz-trvání</i>	244

IV. VÝZNAM V OBRAZU	247
IV.1 Obraz a narace	247
IV.1.1 <i>Vyprávění a mimésis</i>	248
IV.1.2 <i>Sekvence a simultaneita</i>	249
IV.1.3 <i>Vyprávění v prostoru</i>	251
IV.2 Obraz a smysl	252
IV.2.1 <i>Vnímané a pojmenované</i>	252
IV.2.2 <i>Interpretace obrazu</i>	255
IV.2.3 <i>Figura</i>	258
Bibliografie	261
5. PODÍL UMĚNÍ	265
I. ABSTRAKTNÍ OBRAZ	265
I.1 Obraz a obraz	265
I.1.1 <i>Spor o abstraktní umění</i>	265
I.1.2 <i>Historičnost zobrazení</i>	266
I.1.3 <i>„Ryzí“ obraz</i>	268
I.2 Výtvarné hodnoty	269
I.2.1 <i>Výtvarné a ikonické</i>	269
I.2.2 <i>Výtvarná „gramatika“</i>	273
I.2.3 <i>Kompozice</i>	275
I.3 Obraz a přítomnost	279
I.3.1 <i>Bezprostřednost viditelného světa</i>	279
I.3.2 <i>Život forem</i>	281
I.3.3 <i>Zobrazení a přítomnost</i>	282
II. EXPRESÍVNÍ OBRAZ	283
II.1 Problém expresivnosti	283
II.1.1 <i>Definice</i>	283
II.1.2 <i>Kritiky</i>	287
II.2 Prostředky expresivnosti	289
II.2.1 <i>Materiál a forma</i>	289
II.2.2 <i>Styl</i>	293
II.2.3 <i>Deformace a efekt</i>	296
II.3 Příklad expresionismu	299
II.3.1 <i>Expresionismus jako škola</i>	299
II.3.2 <i>Expresionismus jako styl</i>	303

III. AURATICKÝ OBRAZ	306
III.1 Umělecká aura	306
III.1.1 <i>Co je umělecké dílo?</i>	306
III.1.2 <i>Těchnická reprodukovatelnost a ztráta aury</i> ...	310
III.2 Estetika	311
III.2.1 <i>Od požitku z obrazu k vědě o obrazech</i>	311
III.2.2 <i>Estetické problémy</i>	314
III.3 Fotogenie	316
III.3.1 <i>Fotogenie a fotografie</i>	317
III.3.2 <i>Fotogenie a film</i>	319
III.4 Závěr: požitek z obrazu	322
IV. OBRAZ JAKO CIVILIZACE?	324
Bibliografie	326

PRAMENY K OBRAZOVÉ ČÁSTI

- Str. 10, 21, 35 (nákres 6), 38, 69 in Haber, R.N., Hershenson, M.: *The Psychology of Visual Perception*, New York, Rinehart and Winston, 2. vyd., 1980.
- Str. 23, 62, 63, 66 in Frisby, J.: *De l'oeil à la vision*, Paris Nathan, 1981.
- Str. 35 (nákres 5) in Delorme, A.: *Psychologie de la perception*, Montreal, Editions Etudes vivantes, 1982.
- Str. 56 in Fisher, G.H.: *Materials for experimental studies of ambiguous embedded figures*, Research Bulletin of the Department of Psychology, University of Newcastle upon Tyne, Nr. 4, Oxford University Press
- Str. 81, Nathan/BN
- Str. 83, 106 vpravo, 148, 154 nahoře, 150, 156 dole, 166, 205 nahoře, 168 vlevo, 209, 228, 235, 307 nahoře, DR. Nathan.
- Str. 85, 297 vlevo, Archiv S. M. Ejzenštejna, Moskva
- Str. 97, Scala
- Str. 106 vlevo, Vatikánská obrazárna
- Str. 58, 61, 140, 141, 154 dole, 156, 228 nahoře, 271, 291, 301 dole, 321 záběry z filmů
- Str. 151, Kunsthalle Brémy
- Str. 165, C.N.A.M
- Str. 168 vpravo, 321 nahoře Forum distribution
- Str. 205 dole, RMN
- Str. 211, Sovexportfilm
- Str. 243 Fotogramy Philippe Dubois
- Str. 278 Ralph Gibson
- Str. 297 vpravo, CNAC/W. Klein, Revolver, 1954
- Str. 301 nahoře, sbírka Vincenta Pinela.
- Str. 307 dole, Nathan/RMV